

# ว่าด้วยกรอบคิดอำนาจทับซ้อน: ปัญหาและทางออก

## On The Intersectionality: Problems and Solutions

รวีพล ลีมิ่งสวัสดิ์

นักศึกษาปริญญาเอก สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Rawipon Leemingsawat

Ph.D. Student, Faculty of Social Science, Chiang Mai University

E-mail: tiw100538@hotmail.com

นับตั้งแต่ปลายทศวรรษที่ 1980 เป็นต้นมา กรอบคิดอำนาจทับซ้อน (intersectionality) กลายเป็นกรอบคิดหลักที่ถูกใช้เพื่อวิเคราะห์และชี้ให้เห็นถึงความอยู่ติธรรม/ ความไม่เท่าเทียมที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแวดวงของสตรีนิยม (feminism) กรอบคิดดังกล่าวพยายามชี้ให้เห็นว่าระบบการกดขี่ทางสังคม (social oppression) ไม่ได้เกิดขึ้นจากเหตุปัจจัยใดเพียงปัจจัยเดียว หากแต่เกิดขึ้นและดำเนินไปในเขตแดนประเภทต่าง ๆ ซึ่งแตกต่างกันไปพร้อม ๆ กัน ไม่ว่าจะเป็นทั้งเพศ (sex) เพศสภาวะ (gender) เชื้อชาติ (race) ชนชั้น (class) ความพิการ หรือตำแหน่งแห่งที่ในสังคมประเภทอื่น ๆ ที่ถูกจัดไว้ยังชายขอบของอำนาจต่างประกอบกันและทับซ้อนลงบนผู้คนในสังคมซึ่งนำไปสู่การถูกกดขี่

โดยทั่วไปการถือกำเนิดของกรอบคิดอำนาจทับซ้อนมักถูกมองว่าเป็นปฏิกิริยาโดยเฉพาะในแวดวงที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวในประเด็นปัญหาของผู้หญิงจากเหล่าปัญญาชนสตรีนิยมผิวดำ (black feminism) เรื่องราวมาตรฐานดังกล่าวอธิบายว่า ในช่วงทศวรรษที่ 1960-70 คือช่วงกระแสสูงของขบวนการสตรีนิยมที่ถูกเรียกว่า “คลื่นลูกที่สอง” (second-wave

feminism) ขบวนการเหล่านี้ถูกมองว่าเต็มไปด้วยกรอบคิดที่วางรากฐานจากประสบการณ์ของบรรดาผู้หญิงผิวขาวชั้นกลางซึ่งละเอียดละคายแตกต่าง ๆ โดยเฉพาะเรื่องเชื้อชาติอันเป็นประสบการณ์สำคัญของเหล่าชาว (ผู้หญิง) ผิวดำ จากความบกพร่องดังกล่าว ประเด็นเรื่องเพศสภาวะ เชื้อชาติ และชนชั้น จึงถูกผนวกเข้าด้วยกันและกลายเป็นกรอบคิดหลักในการวิเคราะห์และสร้าง ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม พวกมันกลายเป็นเหมือนกับไตรสรณคมน์ที่ เมื่อคุณต้องการจะวิเคราะห์/ วิพากษ์การกดขี่จำเป็นต้องคำนึงถึงแกน (axis) ทั้งสามที่ค้ำยันกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ภายหลังไตรสรณคมน์ดังกล่าวค่อย ๆ ถูกเพิ่มเติมแกนประเภทอื่นที่แตกแขนงออกมาจากแกนหลักสามอัน เพิ่มเข้าไป ในการวิเคราะห์เรื่อย ๆ (Vogel, 2018: 276-278)

Kimberlé Crenshaw (1989) นักกฎหมายและศาสตราจารย์ ด้านกฎหมายผิวดำชาวอเมริกันได้เขียนบทความขึ้นมาในปี 1989 ชื่อว่า “Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics” บทความชิ้นสำคัญดังกล่าวถูกถือว่าเป็นครั้งแรกที่คำว่า อำนาจทับซ้อนปรากฏและถูกใช้อย่างชัดเจน ในบทความชิ้นนี้ Crenshaw ตั้งประเด็นจากความคับแคบของกรอบคิดสำหรับวิเคราะห์เรื่องการกดขี่ในระบบกฎหมาย (โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา) ที่มีแกนการวิเคราะห์เพียง หนึ่งแกน (single-axis framework) อันเกิดจากการใช้ประสบการณ์ของ ชายผิวดำและหญิงผิวขาวมาเป็นฐานในการคิดซึ่งมักชี้ถึงที่มาของปัญหาเพียง แค่แกนเดียว ภายใต้ความคับแคบนี้เองที่การเลือกปฏิบัติ (discrimination) หรือการกดขี่ในมิติต่าง ๆ ถูกจับแยกกันและไม่สามารถดำรงอยู่พร้อม ๆ กันได้ กล่าวคือ หากคุณกำลังประสบกับการเลือกปฏิบัติทางเพศนั้นหมายความว่า คุณไม่สามารถกล่าวได้ว่าสิ่งนั้นคือการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ หากคุณเป็นผู้หญิงผิวสีที่กำลังถูกเลือกปฏิบัติทางเพศในเรื่องที่เกี่ยวกับการทำงาน คุณต้องเลือกว่าจะพูดมันในฐานะเรื่องของ เพศสภาวะ เชื้อชาติ หรือชนชั้น

ส่วนผสมของประสบการณ์ที่ถูกเลือกปฏิบัติและกดขี่ของกลุ่มคนที่ถูกเรียกว่า ผู้หญิงผิวดำ ไม่สามารถดำรงอยู่ในกรอบคิดเช่นนี้ได้

ในแง่นี้ ประสบการณ์ของการเผชิญหน้ากับสถานะถูกทับซ้อนของผู้หญิงผิวดำจึงถูกทำให้อยู่ในส่วนชายขอบ (marginalizing) ของทั้งกระบวนการทางกฎหมายและการจัดตั้งขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม พวกเธอกลายเป็นส่วนที่ไม่ถูกนับในฐานะผู้หญิงผิวดำและจะถูกนับก็ต่อเมื่อประสบการณ์ของเธอตรงกับประสบการณ์ของบรรดาชายผิวดำหรือผู้หญิงผิวขาว สำหรับ Crenshaw การจะทำความเข้าใจประสบการณ์ของหญิงผิวดำนั้นจำเป็นต้องเข้าใจผ่านกรอบคิดอำนาจทับซ้อน การเปรียบเทียบที่จะกลายเป็นคำอธิบายหลักของกรอบคิดอำนาจทับซ้อนคือการพิจารณาถึงการจรรยาที่เกิเกิดขึ้นผ่านทางแยก “การเลือกปฏิบัติก็เป็นเหมือนการจรรยาผ่านทางแยก... หากอุบัติเหตุเกิดขึ้น ณ สี่แยก สาเหตุของมันอาจมาจากรถที่กำลังแล่นมาจากทิศทางหลายทิศทางหรืออาจมาจากทุกทิศทางก็ได้” (Crenshaw, 1989: 149) ผู้หญิงผิวดำก็เหมือนอยู่ตรงทางแยกดังกล่าว การถูกเลือกปฏิบัติอาจมาจากเรื่องเพศหรือเชื้อชาติหรือทั้งสองก็ได้กล่าวอีกอย่างคือ สำหรับ Crenshaw กรอบคิดที่มีอยู่ไม่อาจทำความเข้าใจสถานะของการถูกกดทับจากหลากหลายมิติพร้อม ๆ กันได้ ในแง่นี้ การสร้างกรอบคิดเรื่องอำนาจทับซ้อนจึงเป็นความพยายามในการทลายความตายตัวของกรอบคิดเดิมที่มีอยู่และแทนที่ด้วยกรอบคิดที่มีความยืดหยุ่นมากพอที่จะโอบรับความหลากหลายของชุดประสบการณ์และที่มาของการกดขี่ในหลาย ๆ รูปแบบไปพร้อม ๆ กัน

ภายหลังจากการแพร่กระจายของกรอบคิดอำนาจทับซ้อน กรอบคิดดังกล่าวได้ถูกพัฒนาเพื่อผนวกรวมจำนวนประเภทของการกดขี่และอัตลักษณ์ของผู้คนที่โดนกดขี่มากขึ้นไปเรื่อย ๆ และกลายเป็นกรอบคิดที่ทรงอิทธิพลอย่างมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสหรัฐอเมริกา พร้อมกันนั้น กรอบคิดดังกล่าวก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างต่อเนื่อง กระทั่งในปี ค.ศ. 2018 วารสาร Science & Society ก็ยังมีการจัดสัมมนาหัวข้อกรอบคิดอำนาจทับซ้อนขึ้นมาเป็น

การเฉพาะ ในงานดังกล่าวประกอบไปด้วยบรรดาชาวมาร์กซิสและสตรีนิยมาร์กซิสจำนวนหนึ่ง หัวข้อการวิจารณ์หลักงานสัมมนาครั้งนี้ คือ ปัญหาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างแกนของการกดขี่ การขูดรีด หรือการเลือกปฏิบัติประเภทต่าง ๆ นอกจากนี้ แนวทางการวิจารณ์ดังกล่าวยังเป็นจุดรวมของการวิพากษ์กรอบคิดอำนาจทับซ้อนซึ่งปรากฏในของบรรดามาร์กซิสและสตรีนิยจำนวนหนึ่งด้วย

Martha Gimenez (2018b: 82-109) ได้ชี้ว่า ไตรสรณคมน์ของเชื้อชาติ เพศสถานะ และชนชั้น (Race Gender and Class, RGC) ซึ่งต่อมาจะถูกพัฒนาให้หลายเป็นกรอบคิดอำนาจทับซ้อนได้ทำให้แกนต่าง ๆ ของการกดขี่และการขูดรีดกลายเป็นสิ่งที่ไม่มีความแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นมาจากเพศเชื้อชาติ หรือชนชั้น สิ่งเหล่านี้ก็ล้วนเป็นแหล่งที่มาของความอยุติธรรมในสังคมไม่ต่างกันนัก หรือกล่าวในอีกนัยหนึ่งคือ RGC ได้ทำให้ความแตกต่างระหว่าง ชนชั้น กับแหล่งที่มาของการกดขี่กลายเป็นสิ่งที่อยู่ในระนาบเดียวกัน สาเหตุของการทำให้ทุกสิ่งกลายเป็นสิ่งที่ไม่แตกต่างกันคือลักษณะที่ไม่มีกรอบทฤษฎีมากำกับความสัมพันธ์ของแต่ละแกน (a-theoretical) ความขาดแคลนดังกล่าวทำให้เกิดสถานะที่เท่ากัน (equivalent) RGC ทำความเข้าใจแต่ละแกนราวกับว่าแกนแต่ละแกนดำรงอยู่และไม่มีความเปลี่ยนแปลง (invariant) ไม่ว่าจะเป็นอยู่ในบริบทใด ๆ ก็ตาม สิ่งนี้นำไปสู่การเฝ้าหวัดเพื่อเพิ่มพูนแกนต่าง ๆ ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ด้วยหวังว่ามันจะทำให้เกิดความครอบคลุมชุดประสบการณ์ชนิดต่าง ๆ ได้ดียิ่งขึ้น จากไตรสรณคมน์จึงกลายเป็นจุด เบื้องและอื่น ๆ ต่อไปเรื่อย ๆ จนกลายเป็นชุดรายชื่อที่ยาวไม่มีที่สิ้นสุด หรือเหมือนที่ Gimenez มองว่า จนถึงที่สุดแล้วมันจะกลายเป็นเครื่องมือที่ว่างเปล่าที่ไม่อาจอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างแกนต่าง ๆ ที่เปลี่ยนไปตามบริบทในแต่ละช่วงเวลา

แม้ว่าสำหรับ Lise Vogel (2019: 275-287) กรอบคิด RGC รวมทั้งกรอบคิดอำนาจทับซ้อนจะเป็นกรอบคิดที่ช่วยในการอธิบาย (descriptive)<sup>2</sup>

ความหลากหลายขั้นต้นและเป็นดั่งจักรกลสำหรับกระตุ้นความรู้ (consciousness-raising mechanism) ที่ทำหน้าที่สร้างข้อมูลเชิงประจักษ์ แต่กรอบคิดเหล่านี้ก็สร้างกรอบคิดที่ทำให้ความแตกต่างหลากหลายกลายเป็นสิ่งที่เทียบเคียงกันได้ (comparable) สมมติฐานที่ว่าบนความเทียบเคียงกันได้นำไปสู่ความต้องการที่จะแสวงหาความคล้ายคลึงที่มีอยู่ในความหลากหลาย และถึงที่สุดมันทำให้เกิดการมองเห็นเพียงความเฉพาะของแต่ละความหลากหลาย ทุกสิ่งกลายเป็นต้นตอความอยุติธรรมและความไม่เท่าเทียมเหมือน ๆ กัน น้ำหนักของการเป็นสาเหตุเท่ากัน กรอบคิดแบบนี้สำหรับ Vogel ไม่ได้อธิบายอะไร การที่จะก้าวข้ามข้อจำกัดนี้จำเป็นที่จะต้องให้ความสนใจต่อความเฉพาะของแต่ละแกนและพัฒนากรอบคิดเพื่อทำความเข้าใจว่าพวกมันสัมพันธ์หรือไม่สัมพันธ์ต่อกันอย่างไร หรือหากกล่าวตามความเห็นของ Susan Ferguson (2016) ก็สามารถกล่าวว่า กรอบคิดดังกล่าวนำเสนอแต่เพียงประสบการณ์ของการกดขี่อันหลากหลายแต่ไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

เช่นเดียวกับ Barbara Foley (2018) ที่พยายามชี้ว่าการเปรียบเทียบถึงทางแยกที่ถนนเส้นต่าง ๆ ผ่านทับกันของกรอบคิดอำนาจทับซ้อนได้ทั้งและบดบังคำถามที่สำคัญประการหนึ่งคือ กรอบคิดดังกล่าวไม่พัฒนาคำอธิบายที่จะใช้เพื่ออธิบายการทับซ้อนดังกล่าว ทำไมถนนเส้นหนึ่งจึงต้องพาดมาทับอีกเส้นหนึ่ง ทำไมถนนอีกแยกหนึ่งจึงไม่เกี่ยวข้องกับถนนในแยกแรก (แม้ Foley จะเข้าใจว่าจุดประสงค์ของ Crenshaw คือการพยายามสร้างหมวดหมู่และคำอธิบายเพื่อใช้ในการปรับเปลี่ยนกระบวนการฟ้องร้องในระบบศาลก็ตาม) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ทำไมระบบที่ก่อให้เกิดสถานะทับซ้อนนี้จึงเกิดขึ้น

จากข้อวิจารณ์ดังกล่าว เราสามารถสรุปได้ว่า ปมปัญหาใหญ่ที่ทำให้กรอบคิดอำนาจทับซ้อนกลายเป็นกรอบคิดที่นำไปสู่ทางตัน (อย่างน้อยตามความเห็นของชาวมาร์กซิส (marxist) และสตรีนิยมมาร์กซิสจำนวนหนึ่ง) คือ การที่กรอบคิดทำให้แหล่งที่มาของความอยุติธรรมและความไม่เท่าเทียมต่าง ๆ กลายเป็นสิ่งที่สมบูรณ์ในตัวเอง ไม่ว่าจะมีความแตกต่างกันหรือไม่แต่พวกมัน

ก็จะมีความสัมพันธ์ในระนาบเดียวกันและสัมพันธ์ต่อกันแค่เพียงระดับภายนอก (external) เท่านั้น เนื้อหาสาระของความสมบูรณ์เหล่านั้นมิได้เปลี่ยนแปลงเมื่อมีสัมพันธ์กับสิ่งอื่น ปลายทางของการอธิบายระบบหรือความสัมพันธ์ภาพรวมของความสมบูรณ์เหล่านี้จึงเป็นได้เพียงแค่การเกาะเกี่ยวกัน (interlocking) ไปเรื่อย ๆ ไม่มีจุดสิ้นสุด และไม่สามารถแสวงหาชุดคำอธิบายระบบความสัมพันธ์แบบองค์รวมของความสมบูรณ์แต่ละประเภทได้ David McNally (2017: 94-111) เสนอว่ารากฐานของความคิดแบบนี้คือภววิทยาแบบ atomism สำหรับ McNally จุดเริ่มต้นของกรอบคิดอำนาจทับซ้อน (อย่างน้อยที่ปรากฏในงานของ Crenshaw) คือการใช้การเปรียบเทียบที่แสดงลักษณะพื้นที่ (spatial) เช่น ถนน แยก เส้น คำที่แสดงลักษณะพื้นที่มีนัยที่สื่อถึงตำแหน่งแห่งที่หรืออัตลักษณ์ที่ดำรงอยู่ก่อนหน้าที่จะเกิดการปะทะกับสิ่งอื่น บรรดาแกนแต่ละอันต่างมีลักษณะเป็นเหมือนอะตอมแบบของนิวตัน (newtonism) กล่าวคือ แต่ละอะตอมมีความเป็นอิสระต่อกัน (autonomous) อะตอมแต่ละชนิดไม่อาจถูกลดทอนให้กลายเป็นอะตอมอีกชนิดหนึ่งได้ ดังนั้น พวกมันจึงมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันได้แค่เพียงในระดับภายนอกซึ่งนั่นหมายความว่าเนื้อในของอะตอมพวกนั้นมิได้เปลี่ยนแปลงไป

หนึ่งในความพยายามเบื้องต้นเพื่อก้าวข้ามข้อจำกัดของกรอบคิดอำนาจทับซ้อนคือความพยายามในการระบุหรือชี้ว่าแต่ละแกนของแหล่งที่มา ตำแหน่งแห่งที่ หรืออัตลักษณ์ที่นำไปสู่ความอยุติธรรมมีความแตกต่างกัน

Ashley Bohrer (2019a: 185-196) ผู้ที่อธิบายว่าตัวเองคือชาวมาร์กซิสแบบอำนาจทับซ้อน (intersectional marxist) คือหนึ่งในกระแสของความพยายามในการหาทางออกดังกล่าว สำหรับ Bohrer ความพยายามในการคิดถึงความสัมพันธ์ระหว่างการกดขี่และการขูดรีดดำรงอยู่ตลอดและแทบจะกลายเป็นเป้าหมายหลักของกรอบคิดอำนาจทับซ้อน มีกระบวนการขั้น 3 อย่างที่ถูกใช้เพื่อทำความเข้าใจความสัมพันธ์ดังกล่าว

**หนึ่ง** การชุดรีดผลิตสร้างการกดขี่ ชนชั้นนายทุนต้องการจึงผลิตสร้างการกดขี่เพื่อสนับสนุนให้กระบวนการชุดรีดเข้มข้นขึ้น กล่าวอีกในแง่หนึ่ง คือ การชุดรีดเป็นหัวใจ ส่วนการกดขี่เป็นเพียงลักษณะ (feature) ที่ปรากฏขึ้นมาเท่านั้น ในแง่นี้ การชุดรีดจึงเป็นโครงสร้างและการกดขี่เป็นเชิงประจักษ์

**สอง** การชุดรีดเป็นรูปแบบหนึ่งของการกดขี่ การชุดรีดไม่ได้มีความเฉพาะของตัวเอง วิธีการอธิบายแบบนี้ถูกสร้างขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงกรอบคิดแบบเศรษฐกิจนิยม การชุดรีดสูญเสียสถานะของการเป็นโครงสร้างที่มีความเฉพาะ

**สาม** การกดขี่และการชุดรีดเป็นสิ่งที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ทั้งสองต่างก็เป็นโครงสร้างที่แยกออกจากกันอย่างชัดเจน แม้ทั้งสองโครงสร้างจะสามารถมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันได้ แต่ก็ไม่ว่าจะสถาปนาร่วม (co-constitution) กันได้ การชุดรีดคือปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำงานหรือคือเป็นเรื่องราวทางเศรษฐกิจซึ่งเป็นตรรกะพื้นฐานของระบบทุนนิยม ส่วนการกดขี่เกี่ยวข้องกับระบบอำนาจทางการเมือง สังคม วัฒนธรรมที่ผู้คนอาศัยอยู่ ในแง่นี้ แม้การชุดรีดจะสัมพันธ์กับการกดขี่ (เช่น การเหยียดเพศ เชื้อชาติ) แต่ตรรกะการทำงานของทั้งสองส่วนไม่ใช่สิ่งเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม ในสายตาของ Bohrer กระบวนทัศน์ทั้งสามต่างมีข้อบกพร่อง กระบวนทัศน์ที่หนึ่งนำไปสู่การลดทอนทุกอย่างให้เป็นการชุดรีด (exploitation reductionism) กระบวนทัศน์ที่สองนำไปสู่การลดทอนทุกอย่างให้กลายเป็นการกดขี่ (oppression reductionism) และกระบวนทัศน์ที่สามนำไปสู่การแบ่งแยกประเภทย่อย ๆ ที่ไม่อาจประกอบกันเข้าเป็นความเข้าใจภาพรวมของระบบได้ Bohrer เสนอกรอบคิดที่เรียกว่า equiprimordial คำดังกล่าวประกอบขึ้นมาจาก ความเท่ากัน (equal) และ primordial โดยที่คำหลังแสดงถึงการดำรงอยู่เป็นพื้นฐาน การเป็นหรือสัมพันธ์กับรากของโครงสร้าง สภาวะ equiprimordial จึงไม่ใช่การบอกว่าทุกอย่างเท่ากันตามความเข้าใจว่าเป็นสิ่งที่เหมือนกัน (sameness) หากแต่เป็นความเท่ากันในฐานะที่เป็นพื้นฐาน (fundamental) ที่สำคัญเท่า ๆ กัน เท่ากันแต่ไม่เหมือนกัน

การอธิบายสภาวะดังกล่าวจึงเป็นความพยายามในการหนีออกจากคำอธิบายที่ลดทอนสิ่งหนึ่งให้กลายเป็นเพียงคุณลักษณะของอีกสิ่งหนึ่ง การไม่ลดทอนให้ทุกสิ่งกลายเป็นสิ่งที่เหมือนกัน การไม่จัดลำดับชั้นความสำคัญเพราะทุกอย่างมีความสำคัญในฐานะของการเป็นพื้นฐานซึ่งกันและกัน แต่ละสิ่งต่างประกอบสร้างกันและกัน (mutual) ไม่ใช่ความสัมพันธ์แบบเหตุไปถึงผล (causal) นี่คือนิยามที่ Bohrer เรียกว่า การทำความเข้าใจทุนนิยมแบบไม่ลดทอน (a non-reductionist reading of capitalism) (Bohrer, 2019a: 196-205) ระบบที่ถูกเรียกว่าทุนนิยมจึงเป็นการทำงานของกระบวนการสะสมทุนผ่านทั้งการขูดรีดและการกดขี่ไปพร้อม ๆ กัน (Bohrer, 2019a: 225-229) หรืออีกนัยหนึ่ง ทุนนิยมเป็นเพียงแค่การรวมกันของการขูดรีดและการกดขี่ซึ่งต่างแตกต่างและสัมพันธ์ต่อกันไปพร้อม ๆ กัน (Bohrer, 2018, 2019b)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าข้อเสนอเรื่องการแยกความแตกต่างระหว่างการขูดรีดและการกดขี่แต่ในขณะเดียวกันก็มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างลึกซึ้งของ Bohrer จะมีคุณูปการมหาศาลต่อความพยายามในการก้าวข้ามข้อจำกัดของกรอบคิดอำนาจทับซ้อน แต่ข้อเสนอของ Bohrer ก็ยังไม่ทะเยอทะยานพอที่จะเสนอแนวทางในสร้างกรอบคิดเพื่อทำความเข้าใจระบบทุนนิยมในภาพรวมที่มากกว่าการบอกว่าทุนนิยมคือระบบที่ประกอบขึ้นจากการกดขี่และการขูดรีดอันจะนำไปสู่การอธิบายการดำรงและการปฏิสัมพันธ์ระหว่างแกนแต่ละแกน อันก่อให้เกิดความอยุติธรรมของสังคม รวมถึงการอธิบายภาพรวมของระบบที่ทำงานอยู่ด้วย เหตุใดระบบทุนนิยมจึงจำเป็นต้องอาศัยทั้งการขูดรีดและการกดขี่จนกลายมาเป็นระบบทุนนิยม เหตุใดเพศหรือเพศสภาวะจึงกลายมาเป็นส่วนสำคัญต่อการขูดรีดในระบบทุนนิยม (gendered capitalism, sexualized capitalism) หรือในทางกลับกันเหตุใดการขูดรีดจึงเป็นส่วนสำคัญต่อการแบ่งลำดับชั้นของเพศและเพศสภาวะ

งานจำนวนหนึ่งพยายามที่จะคิดในประเด็นดังกล่าวจากฐานความเข้าใจเรื่องความแตกต่างแบบของ Bohrer Barbara Foley เป็นหนึ่งใน

นักวิชาการที่เสนอว่า RGC ไม่ใช่หรือไม่ควรคิดในฐานะของการเป็นอัตลักษณ์ แต่ควรถูกพิจารณาในฐานะของการเป็นชุดของกรอบคิดเพื่อการวิเคราะห์ซึ่งประกอบขึ้นมาจากวิถีทางในการวิเคราะห์ที่แต่ละส่วนมีแตกต่างกัน กล่าวอีกนัยหนึ่ง เชื้อชาติ เพศสถานะ และชนชั้นมีความแตกต่างในการวิเคราะห์ ไม่สามารถลดทอนให้สิ่งหนึ่งกลายมาเป็นอีกสิ่งหนึ่งได้ หรือหากกล่าวในภาษาของ Bohrer ก็คือการกดขี่และการขูดรีดแยกจากกัน รูปแบบเฉพาะต่าง ๆ ของการขูดรีดไม่อาจอธิบายได้ด้วยตัวของมันเอง การเหยียดเชื้อชาติไม่ได้มีสาเหตุมาจากเชื้อชาติด้วยตัวมันเอง เช่นเดียวกับเรื่องเพศ การจะอธิบายความอยุติธรรมเหล่านี้ได้จำเป็นต้องจัดวางสิ่งเหล่านี้ลงบนความเข้าใจโครงสร้างทางสังคมที่มีมิติประวัติศาสตร์

ในแง่นี้ Foley เสนอว่าสิ่งที่บรรดาชาวมาร์กซิสเรียกว่า การวิเคราะห์ทางชนชั้น (class analysis) เป็นสิ่งสำคัญ การวิเคราะห์ทางชนชั้นในที่นี้ไม่ใช่การชี้ตำแหน่งแห่งที่หรืออัตลักษณ์ และไม่ชี้ว่าชนชั้นเป็นเพียงการกดขี่ อกติ หรืออุดมการณ์หนึ่ง ๆ หากแต่เป็นความพยายามในการเข้าใจโครงสร้างที่ปรับเปลี่ยนและจัดการกิจกรรมของมนุษย์เพื่อชี้ถึงรากเหง้าเชิงวัตถุของการกดขี่ที่เกิดขึ้น หรืออีกนัยหนึ่งคือการทำความเข้าใจสังคมที่วางบนฐานของชนชั้น (class-based society) (Bohrer, 2018) ที่วางอยู่บนความขัดแย้งเชิงประวัติศาสตร์ของสังคมระหว่างผู้ที่มีและผู้ไม่มี (Bohrer, 2018b: 18) ข้อเสนอเช่นนี้ของ Foley มีความคล้ายคลึงกับข้อเสนอของ Gimenez (2018a) สำหรับ Gimenez การวิเคราะห์เรื่องชนชั้นเป็นคนละสิ่งกับการวิเคราะห์ถึงแต่ละแกนของความอยุติธรรมที่มาปะทะและพาดทับกัน ชนชั้นเป็นเรื่องของระดับการวิเคราะห์วิธีการผลิตแบบทุนนิยม (capitalist mode of production) ในระดับนี้ ความสัมพันธ์ทางชนชั้นที่สร้างการขูดรีดเพื่อสะสมทุนเป็นสิ่งที่ตัดข้ามบรรดาอัตลักษณ์ต่าง ๆ สำหรับนายทุน สิ่งที่สำคัญคือการตกตวงเอามูลค่าส่วนเกินจากแรงงานไม่ว่าจะเป็นนายทุนผิวดำ เอเชีย หรือชายผิวขาวก็ตาม การวิเคราะห์ถึงวิธีการผลิตจึงเป็นการวิเคราะห์คนละ

ระดับกับการวิเคราะห์การก่อรูปทางสังคม (social formation) ที่บรรดาผู้คนที่อยู่ในความสัมพันธ์ทางชนชั้นแบบเดียวกันถูกแบ่งแยกออกตามกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเพศ เชื้อชาติ สถานะ ศาสนา

หากกล่าวอย่างถึงที่สุดแล้ว สำหรับ Foley และ Gimenez การวิเคราะห์ทางชนชั้นเป็นความพยายามในการสร้างกรอบคิดเพื่อทำความเข้าใจภาพรวมการทำงานของสังคม หรือก็คือกรอบคิดที่จะชี้ถึงตำแหน่งแห่งที่การทำงาน การปรับเปลี่ยนขององค์ประกอบแต่ละส่วนซึ่งสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ข้อเสนอของทั้งสองคือความทะเยอทะยานขั้นแรกในการแก้ปัญหาคือการที่กรอบคิดอำนาจทับซ้อนทั้งไว้

ความทะเยอทะยานในลักษณะดังกล่าวเรายังสามารถพบได้จากงานของ McNally McNally ได้หยิบยืมกรอบคิดรูปแบบสำหรับทำความเข้าใจปฏิสัมพันธ์ (model of interaction) มาจาก Georg Wilhelm Friedrich Hegel สำหรับ McNally รูปแบบปฏิสัมพันธ์ที่วางอยู่บนรูปแบบของกลไก (mechanism) และเคมี (chemism) หรือในอีกนัยหนึ่งคือรูปแบบในการคิดเหล่านี้ต่างไม่สามารถสร้าง/ทำความเข้าใจองค์รวม (whole) ซึ่งส่วน (part) ต่าง ๆ มาปฏิสัมพันธ์ต่อกันและต้ององค์รวมได้ รูปแบบแรก (รูปแบบกลไก) คือปฏิสัมพันธ์ระหว่างส่วนที่สมบูรณ์และแยกออกจากกันที่ทำให้้องค์รวมเป็นเพียงผลรวมของส่วนที่ต่าง ๆ ซึ่งถูกลดความสำคัญจนกลายเป็นเพียงสิ่งที่ไม่มีความแตกต่างกันเมื่ออยู่ในองค์รวม ส่วนรูปแบบที่สอง (รูปแบบเคมี) แม้จะพยายามเห็นถึงปฏิสัมพันธ์ของส่วนที่มีความแตกต่างกันแต่ต้ององค์รวมที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ก็ยังสามารถถูกทอนลงจนเหลือองค์ประกอบเล็ก ๆ ได้ เหมือนที่น้ำสามารถถูกทอนลงจนเป็นไฮโดรเจนและออกซิเจน

รูปแบบที่สามที่ถูกเสนอในฐานะทางออกของ McNally คือ อันติวิทยา (theology) อันติวิทยาถูกนำเสนอผ่านการเทียบเคียงกับชีวิต ชีวิตเป็นสิ่งที่มีความมุ่งหมาย (purposeful) การจะทำความเข้าใจชีวิตต้องเริ่มจากจุดมุ่งหมาย ดังนั้น สำหรับอันติวิทยา ระบบหรือองค์รวมจึงไม่ใช่การประกอบกันเข้าของ

ส่วนที่แยกขาดจากกัน หากแต่เป็นระบบที่จุดมุ่งหมายที่เหนือไปกว่าการรวมกันของส่วนต่าง ๆ องค์กรรวมถึงมีลักษณะที่มีความแตกต่างเชิงคุณภาพจากบรรดาสวนต่าง ๆ แต่การกล่าวเช่นนี้ไม่ได้หมายความว่าส่วนต่าง ๆ จะไม่สำคัญหรือกลายเป็นสิ่งที่ไม่มีความแตกต่างกัน หรือมีลำดับชั้นเหมือนกัน แต่ละส่วนต่างทำงานและมีความสำคัญต่อจุดมุ่งหมายขององค์กรรวมแตกต่างกัน และหน้าที่ดังกล่าวก็มีนัยแบบอันตริวิทยาเฉพาะเมื่อคิด/ มองจากจุดมุ่งหมายขององค์กรรวม ในแง่นี้ ส่วนต่าง ๆ จึงไม่ได้ตั้งอยู่เพื่อทำเพียงหน้าที่ดังกล่าว แต่มันมีความเป็นอิสระเป็นของตนเองและสัมพันธ์กับส่วนอื่น หน้าที่ที่เห็นเป็นแต่เพียงการคิดจากจุดมุ่งหมายขององค์กรรวมซึ่งมิใช่ทั้งหมดของแต่ละส่วน เราไม่อาจลดทอนส่วนต่าง ๆ ให้เหลือเพียงหน้าที่ที่พวกเขากระทำต่อองค์กรรวม ดังนั้น หากพิจารณาในฐานะความทะเยอทะยานเพื่อแก้ปัญหา เป้าหมายของอันตริวิทยาก็จะกลายเป็นหนทางในการสร้างกรอบคิดขึ้นมาเพื่อทำความเข้าใจปฏิสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ ที่มีต่อองค์กรรวม (McNally, 2017: 100-102)

เป้าหมายของอันตริวิทยามีความสำคัญต่อการสร้างระบบความรู้ (system of knowledge) เพราะสำหรับ McNally จุดมุ่งหมายของระบบความรู้คือความพยายามในการทำความเข้าใจองค์กรรวมด้วยการสะสมความเข้าใจในระดับที่มากขึ้นเรื่อย ๆ แต่ละส่วนเสี้ยวของชุดข้อมูลประกอบกันเข้าเพื่ออธิบายการทำงานขององค์กรรวม ในแง่นี้ ความรู้จึงไม่ใช่สิ่งที่สำเร็จสมบูรณ์อยู่แล้วแต่ถูกฝังไว้ใต้ดินรอวันเราก้นพบ หากแต่ความรู้เป็นกระบวนการของการกลายเป็น (becoming) กระบวนการในการสร้างกรอบคิดที่ดีพอจะอธิบายองค์กรรวมซึ่งแต่ละส่วนปฏิสัมพันธ์กันแบบวิภาษวิธี (dialectic) อย่างต่อเนื่อง ปฏิสัมพันธ์แบบวิภาษวิธีระหว่างส่วนต่าง ๆ และองค์กรรวมชี้ให้เห็นว่า ส่วนต่าง ๆ ทั้งเป็นอิสระและขึ้นอยู่กับองค์กรรวม ส่วนต่าง ๆ ไม่ได้มีภววิทยาที่แยกขาด แม้จะแตกต่างกันแต่ก็เชื่อมต่อและสร้างกันและกันเป็นความสัมพันธ์ในระดับภายใน (internal) ไม่ใช่เพียงแค่นอก ปฏิสัมพันธ์ดังกล่าวยังส่งผลต่อองค์กรรวมด้วย ในแง่นี้สิ่งที่การสร้างกรอบคิดสนใจจึงไม่ใช่สิ่ง (thing) หาก

แต่เป็นความสัมพันธ์ (relationship) ที่เคลื่อนไป/ เปลี่ยนร่างซึ่งส่งผลต่อทั้งส่วนและองค์รวมตลอดเวลา (McNally, 2017: 102-105)

อย่างไรก็ตาม การใช้รูปแบบอันตวิทยาก็นำมาสู่ปมปัญหาว่าด้วยการเริ่มต้นกระบวนการสร้างความรู้เพื่อสร้างกรอบคิดอย่างไร เราจะรู้ได้อย่างไรว่าแต่ละส่วนที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันและปฏิสัมพันธ์ต่อองค์รวมมีความสัมพันธ์เช่นใดต่อจุดมุ่งหมายขององค์รวม อะไรคือจุดมุ่งหมายขององค์รวม McNally ชี้ว่าส่วนสำคัญที่จะตอบปัญหานี้คือการคิดแบบการกำหนดย้อนกลับ (retrodetermination) (McNally, 2017: 106) การคิดแบบนี้ปฏิเสธวิธีการคิดแบบการให้เหตุผลแบบเหตุไปถึงผล สิ่งที่มาถึงก่อนคือเหตุ สิ่งที่มาตามคือผล แต่สำหรับการกำหนดย้อนกลับต่างออกไป สิ่งที่ถูกมองว่าเป็นผลหรือจุดจบกลับกลายเป็นจุดเริ่มต้น หรือกล่าวอีกอย่างคือ สภาพที่เป็นอยู่จะเป็นเครื่องนำทางให้เราเห็นความเปลี่ยนแปลงของปฏิสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ และองค์รวม เราไม่อาจเข้าใจได้ว่าการเหยียดเชื้อชาติเป็นส่วนสำคัญของระบบทุนนิยมได้ตราบที่เราไม่เห็น/ รับรู้/ พยายามทำความเข้าใจการทำงานของทุนนิยมที่ถือคุณลักษณะแบบเชื้อชาติเป็นสำคัญ ในแง่นี้ การสร้างกรอบคิดจึงไม่ใช่เพียงแค่การนำแต่ละแกนมาประกอบกันหรือปฏิสัมพันธ์กันแล้วก็จบไป หากแต่เป็นการปรับเปลี่ยนกรอบคิดต่าง ๆ เพื่ออธิบายจากความเข้าใจ ณ จุดจบที่กลายเป็นจุดเริ่มต้นซึ่งจะช่วยให้เราสืบร่องรอยและจัดวางกรอบคิดต่าง ๆ เข้าไปในความเปลี่ยนแปลง รวมทั้งสร้างกรอบคิดขึ้นมาเพื่อเข้าใจองค์รวม/ ส่วนต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา

หนึ่งในรูปแบบของการมองหาจุดมุ่งหมายคือการเริ่มทำความเข้าใจองค์รวมของระบบจากมุมมองของการผลิตซ้ำ (reproduction) (McNally, 2017: 107) Susan Ferguson (2016: 48-52) เสนอไปในทิศทางที่ใกล้เคียงกับ McNally ว่า สตรีนิยมสายการผลิตซ้ำทางสังคม (social-reproduction feminism) ซึ่งทำความเข้าใจแรงงานผ่านกรอบคิดเรื่องการผลิตซ้ำเป็นกรอบคิดที่มอบความเป็นไปได้ดังกล่าวไว้ให้เรา เมื่อมองจากการผลิตซ้ำ แรงงาน

ไม่ได้สร้างเพียงแค่มูลค่าทางเศรษฐกิจ แต่ยังผลิตสร้างสังคมและชีวิตอีกด้วย แรงงานในฐานะกิจกรรมของมนุษย์ที่มีส่วนในการสถาปนาองค์กรรวมของสังคม (ทั้งในแง่ที่ว่ามันคือการแสดงออกซึ่งองค์รวมและประกอบสร้างองค์รวมขึ้นมาใหม่ไปพร้อม ๆ กัน) ในแง่นี้ กรอบคิดดังกล่าวมิได้เป็นเพียงแค่การหันไปให้ความสนใจ/ รื้อฟื้นความสำคัญของกิจกรรมและพื้นที่ซึ่งถูกละเลย (เช่น พื้นที่ส่วนตัว ในบ้าน ฯลฯ) ผ่านการขยายความเข้าใจต่อแรงงานเท่านั้น แต่ยังเป็นความพยายามที่จะทำความเข้าใจระบบทุนนิยมผ่านพลวัตของปฏิสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่ถูกเรียกว่าแรงงานที่เกี่ยวข้องกับการผลิต (productive labor) และการผลิตซ้ำ (reproductive labor) รูปแบบของความสัมพันธ์ระหว่างแรงงานสองประเภทที่เปลี่ยนไปนี้เป็นหัวใจสำคัญสำหรับการผลิตซ้ำทุนนิยม

การทำความเข้าใจภาพรวมของทุนนิยมจากการผลิตซ้ำในรูปแบบนี้ ไม่ใช่มุมมองแบบหน้าที่นิยม (functionalism) ความต้องการของทุนเพื่อผลิตซ้ำทางสังคมไม่ได้บังคับให้ต้องเกิดรูปแบบครอบครัวเดี่ยวและการกดขี่ผู้หญิงในครอบครัว ทุนไม่ได้เป็นจอมวางแผนให้เห็นภาพรวมทั้งหมดและจงใจค่อย ๆ บรรจงสร้างสถาบันดังกล่าวขึ้นมาอย่างตระหนักรู้ทุกขั้นตอน เพียงแต่ว่าความเป็นจริงขององค์รวมเมื่อมองจากการผลิตซ้ำจะเป็นสิ่งที่อธิบายว่าเหตุใดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างการผลิตและผลิตซ้ำรูปแบบหนึ่ง (เช่น ครอบครัวเดี่ยว (nuclear family)) จึงถูกให้ความสำคัญ (ผ่านระบบต่าง ๆ เช่น การศึกษา กฎหมาย) เหนือกว่ารูปแบบอื่น นั่นย่อมหมายความว่าบรรดาแบบความสัมพันธ์อื่นก็ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามพลวัตของระบบ รวมทั้งรูปแบบที่ถูกให้ความสำคัญด้วย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การกดขี่ผู้หญิงไม่เคยเป็นสิ่งที่ปราศจากประวัติศาสตร์ มันเป็นสิ่งที่ต้องถูกจัดวางลงบนความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ระหว่างการผลิตและผลิตซ้ำภายใต้ระบบทุนนิยม การกดขี่มีมาก่อนที่ทุนนิยมจะทำงาน แต่ทุนนิยมก็ได้ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่อรูปแบบการกดขี่ดังกล่าวและในทางกลับกันก็เช่นเดียวกัน ในแง่นี้ ตรรกะของระบบทุนนิยม (การขูดรีดและการแย่งยึดครอง

(dispossession)) จึงเชื่อเชิญให้ความสัมพันธ์แบบอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นเพศสภาพหรือความสัมพันธ์แบบทาสซึ่งตรรกะและคุณลักษณะของพวกมันเหนือล้นไปกว่าระบบทุนให้เข้ามามีปฏิสัมพันธ์กับระบบทุนได้ ตรรกะและคุณลักษณะในแต่ละส่วนต่างกำหนดซึ่งกันและกันแบบวิภาษวิธี แม้ทุนจะไม่ได้สร้างการกดขี่ผู้หญิงแต่ทุนก็สร้างเงื่อนไขเชิงสังคมและวัตถุที่ทำให้การกดขี่นั้นปรับตัวและดำรงงอกงามต่อไปได้

ความพยายามในการมองย้อนกลับเพื่อวิเคราะห์ระบบทุนนิยมในลักษณะดังกล่าวสามารถพบได้ในงานของบรรดาสตรีนิยมที่ให้ความสนใจกับการผลิตซ้ำอย่าง Silvia Federici มาร์กซิสสตรีนิยมผู้มีชื่อเสียงในฐานะผู้ร่วมก่อตั้งกลุ่มเรียกร้องค่าแรงสำหรับงานบ้าน Wages for Housework (Federici, 2012) ในช่วงทศวรรษที่ 1970 งานของ Federici จะแสดงให้เห็นถึงหนึ่งในรูปแบบของการคิดแบบกำหนดย้อนหลังผ่านการให้ความสำคัญกับการผลิตซ้ำระบบทุนนิยม งานเขียนเชิงประวัติศาสตร์จำนวนมากของ Federici ถูกเขียนเพื่อย้อนกลับไปทำความเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ระหว่างทุนนิยมและความรุนแรงต่อผู้หญิง (ทั้งผิวขาวและผิวสีในประเทศเจ้าอาณานิคมและประเทศอาณานิคม)

สำหรับ Federici ปรากฏการณ์ล่าแม่มด (witch hunt) เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นภายใต้ปฏิกิริยาที่ทุนนิยมมีต่อความพยายามของชนชั้นนำศักดินาในการปราบปรามการต่อสู้ของชนชั้นล่างตั้งแต่ช่วงศตวรรษที่ 14 เป็นต้นมา ผลของการต่อสู้ที่นำโดยชนชั้นนำศักดินาคือความย่อยยับของอำนาจของพวกเขา ทุนนิยมถือกำเนิดจากกองซากดังกล่าว บรรดานายทุนต้องเผชิญหน้ากับเหล่าคนสามัญ (คนเร่ร่อน ขอลาน แรงงานไร้ที่ดิน) จำนวนมากที่พร้อมจะโค่นล้มพวกเขาเนื่องจากวิกฤติการขาดแคลนอาหารจากสภาพเงินเฟ้อรุนแรงซึ่งเป็นวิกฤติการณ์รุนแรงในช่วงศตวรรษที่ 16-17

ในอีกด้านหนึ่ง วิธีการผลิตแบบใหม่ที่ต้องพึ่งพาการผลิตแบบอุตสาหกรรมระบบการผลิตดังกล่าวต้องการแรงงานที่มีวินัยเพื่อเพิ่มผลิตภาพ

(productivity) อุปสรรคต่อการสร้างแรงงานที่มีวินัยคือความคิดเรื่องความสัมพันธ์ของชีวิตที่ผูกโยงอยู่กับธรรมชาติซึ่งทำให้ร่างกายเป็นเรื่องของเวทมนต์ ลึกลับ และไม่อาจควบคุมได้ในบริบทเช่นนี้เองที่การล่าแม่มด “หญิง” เกิดขึ้น ผู้หญิงคือผู้ที่ถือครองอำนาจในการผลิตซ้ำ อำนาจลึกลับ และธรรมชาติ อำนาจดังกล่าวคือสิ่งกีดขวางการสร้างแรงงานที่มีวินัยผ่านการทำให้เรือนร่างปราศจากเวทมนต์และควบคุมร่างกายให้ทำงานแบบเป็นเหตุเป็นผล เรื่องเกี่ยวกับเพศที่เคยเป็นแหล่งอำนาจของผู้หญิงก็ถูกเปลี่ยนจากอำนาจที่ไม่อาจควบคุมให้กลายเป็นกิจกรรมเพื่อผลิตมนุษย์ผ่านกลไกทั้งทางสังคมต่าง ๆ เช่น กรอบคิดทางศาสนาถูกปรับเปลี่ยน การผลิตลูกกลายมาเป็นประสงค์ของพระเจ้า เรือนร่างของผู้หญิงกำลังถูกควบคุมไปในอีกทิศทางหนึ่งที่ไม่เหมือนเดิม (Federici, 2018: 24-34)

เช่นเดียวกับก่อนหน้านี้ ในช่วงเปลี่ยนจากศตวรรษที่ 19 ไปสู่ศตวรรษที่ 20 เมื่อแรงกดดันจากชนชั้นแรงงานกระตุ้นให้นายทุนต้องเปลี่ยนรูปแบบการผลิต (โดยเฉพาะในซีกโลกตะวันตก) จากอุตสาหกรรมเบา (เช่น ทอผ้า) ไปสู่อุตสาหกรรมหนัก อุตสาหกรรมประเภทดังกล่าวต้องการแรงงานที่ใช้แรงงานหนักและมีวินัยมากขึ้น กล่าวคือ แรงงานที่สามารถทุ่มเทเวลาเกือบทั้งหมดเพื่อทำงานและพัฒนาทักษะในการทำงาน ดังนั้นทุนกับรัฐจึงออกกฎหมายจำกัดการเข้าสู่ภาคการผลิตของผู้หญิงเพื่อสร้างสัญญาทางสังคม (social contract) ขึ้นมาใหม่ สถาบันครอบครัวเดี่ยวแบบที่เข้าใจในปัจจุบันก็ค่อย ๆ ประกอบร่างขึ้นมาในสภาพเช่นนี้ ภายใต้สถาบันดังกล่าว ผู้หญิงตกอยู่ภายใต้อำนาจของผู้ชายอันเนื่องมาจากการขีดเส้นให้งานที่ไม่ได้รับแรงงานเป็นของผู้หญิง (งานบ้าน) ผู้หญิงถูกทำให้อยู่ภายในบ้าน (domesticate) ผู้หญิงมีหน้าที่ปรนนิบัติและผ่อนคลายความเครียดที่ผู้ชายได้รับการทำงาน หรือกล่าวในอีกภาษาหนึ่งคือการงานผลิตซ้ำกำลังแรงงาน นี่คือภาพของครอบครัวแบบที่โดยทั่วไปมักจินตนาการถึง พ่อ แม่ ลูก พ่อออกไปทำงาน แม่อยู่บ้านทำงานบ้าน โครงสร้างดังกล่าวสถาปนาการปกครองผ่าน

ค่าแรง (wage) ที่มีผลต่อทั้งผู้ที่ได้และไม่ได้รับค่าแรง กล่าวคือ การดำรงอยู่ของค่าแรงได้แบ่งแยกหน้าที่และอำนาจในหมู่ชนชั้นแรงงาน Federici เรียกสิ่งนี้ว่า ระบบชายเป็นใหญ่ผ่านค่าแรง (patriarchy of wage) (Federici, 2021b: 96-107)

ผลของการขีดเส้นให้การผลิตซ้ำแรงงานเป็นงานที่ไม่ได้รับค่าแรงได้ผลักดันให้เกิดความตึงเครียดโดยเฉพาะต่อบรรดาแรงงานที่ถูกให้รับผิดชอบหน้าที่ในส่วนนี้ (โดยมากมักเป็นเพศหญิง) กล่าวคือ ภายใต้ระบบทุนนิยมแรงงานถูกคาดหวังให้ต้องอุทิศชีวิตแก่การผลิตที่สร้าง “ผลกำไร” ในทางเศรษฐกิจแก่ทุน บรรดาผู้หญิงต้องเผชิญกับสถานะแรงกดดันสองข้างคือต้องทำหน้าที่ผลิตซ้ำ (ที่มักไม่ได้รับค่าแรง) ให้ดี แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องทำงานที่สร้างดอกผลทางเศรษฐกิจด้วย ผลคือเกิดการแบ่งงานกันทำในส่วนของการผลิตซ้ำระดับโลก บรรดาผู้หญิงจากประเทศที่ยากจนต่างอพยพตัวเองเข้ามาเป็นแรงงานภาคบริการ เช่น แม่บ้าน หรืองานในภาคบริการอื่น ๆ เพื่อแบ่งเบาภาระเรื่องการผลิตซ้ำของบรรดาผู้หญิงที่มีฐานะดีกว่า นี่เป็นสถานะที่ผลกระทบในการผลิตซ้ำไปเป็นทอด ๆ ซึ่งโดยมากมักจะเพิ่มความยากลำบากให้กับคนที่ยากไร้ซึ่งไม่มีทางเลือกมากนักไปเรื่อย ๆ (Arruzza, Bhattacharya & Fraser, 2019: 59-85; Glenn, 1985: 86-108; Federici, 2019: 13-74)

ในสายตาของ Federici โครงการระยะยาวที่สร้างความรุนแรงต่อผู้หญิงเหล่านี้คือกระบวนการล่าอาณานิคมต่อมนุษย์เพื่อผลิตซ้ำระบบทุนนิยมอย่างต่อเนื่อง และหากกล่าวว่ามันคือส่วนหนึ่งของกระบวนการสะสมทุนบุพกาล (primitive accumulation) การสะสมทุนบุพกาลก็จะเป็นกระบวนการที่ไม่ได้เกิดแค่นิยามทุนนิยมเพิ่งเกิด หากแต่ดำรงอยู่ในทุก ๆ ช่วงเวลาของทุนเพื่อต่อลมหายใจให้กับระบบ

จากตัวอย่างงานของ Federici เราจะเห็นถึงความพยายามในการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ที่มีต่อกันและที่มีต่อคร่อมผ่านมุมมองเรื่องการผลิตซ้ำของระบบทุนนิยม นี่คือกระบวนการสร้างกรอบคิด

ในรูปแบบการคิดแบบย้อนกลับที่เริ่มจากการมองและสร้างรูปธรรม (concrete) ของระบบทางสังคม (social system) (หรือองค์กร) ขึ้นมาในกระบวนการคิด บรรดานักวิชาการที่ถูกยกตัวอย่างขึ้นมาข้างต้นต่างเลือกที่จะสร้างกรอบคิด ที่เรียกว่าทุนนิยมเป็นตัวตั้ง เหมือนกับที่ Cinzia Arruzza Tithi Bhattacharya และ Nancy Fraser (2019: 63-64) ต่างทำความเข้าใจระบบทางสังคม ปัจจุบันในชื่อของทุนนิยม ทุนนิยมคือระเบียบทางสังคมที่สถาปนาขึ้นเป็น สถาบันอันครอบคลุมทั้งกิจกรรมเชิงเศรษฐกิจและไม่ใช่ซึ่งทำหน้าที่รักษาระบบเศรษฐกิจที่ดำรงอยู่ หลังจากนั้น เมื่อมองจากจุดสิ้นสุดหรือระบบทางสังคมผ่านมุมมองเรื่องการผลิตซ้ำ ระบบทุนนิยมก็จะช่วยให้เห็นปฏิสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ ซึ่งมีความหมาย/ ทำงานแตกต่างกันไปตามความสัมพันธ์ที่มีต่อระบบทางสังคมอันเปลี่ยนแปลงไปตามประวัติศาสตร์ ต่อจากนั้นจึงค่อย ๆ สร้าง/ ปรับปรุงกรอบคิดเพื่ออธิบายว่าแต่ละส่วนที่สัมพันธ์กับองค์กรอันเป็นจุดตั้งต้น เหมือนที่ Federici ชี้ว่าเงื่อนไขของผู้หญิงที่สามารถผลิตทารกได้เปลี่ยนไปในทิศทางต่าง ๆ พร้อมกับความเปลี่ยนแปลงของการผลิตซ้ำระบบทุนนิยมในแต่ละช่วงเวลา ครอบครัวยุคใหม่ที่หดเล็กลงกลายเป็นครอบครัวเดี่ยวไม่เคยเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่มานับแต่มีมนุษย์ หากแต่มันถือกำเนิดขึ้นมาท่ามกลางการปรับเปลี่ยนของระบบทางสังคม ในแง่นี้แต่ละแกนของการกดขี่ต่างปฏิสัมพันธ์และเปลี่ยนแปลงเนื้อหาสาระภายในซึ่งกันและกันและจะถูกเข้าใจก็ต่อเมื่อมองแบบย้อนหลังกลับไปจากองค์กรที่ถูกสร้างขึ้น (เพื่อทำความเข้าใจ)

ภายใต้กระบวนการดังกล่าว กรอบคิดต่าง ๆ จึงเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อช่วยในการทำความเข้าใจความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โดยตัวของมันเองจึงไม่ใช่ความจริงแท้ที่ตายตัวและข้ามพ้นประวัติศาสตร์ กระบวนการคิดในลักษณะเช่นนี้จะเป็ทางออกสำหรับการสร้างระบบความรู้ เพื่อทำความเข้าใจความสลับซับซ้อนของรูปแบบความอยุติธรรมที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันโดยไม่ต้องติดอยู่กับวิธีการแบบลทอนนิยมหรือการไล่กวด

เพื่อเพิ่มแกนของความยุติธรรมไปเรื่อย ๆ ไม่มีจุดสิ้นสุด (ทำไมไม่มีเรื่อง A หรือเรื่อง Z ในการวิเคราะห์ครั้งนี้) โดยไม่สร้างกรอบคิดสำหรับอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ผ่านภาพรวมขององค์กรรวม

## เชิงอรรถ

- <sup>1</sup> โครงการการวิจัยเพื่อพัฒนาพื้นที่และแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำจังหวัดอำนาจเจริญ (2562-2564) ผู้เขียนขอขอบคุณทีมวิจัยในโครงการทุกท่านเป็นอย่างสูงในฐานะผู้อื้อเพื่อข้อมูลและความรู้ในการเขียนบทความนี้ และแหล่งทุนคือหน่วยบริหารและจัดการทุนการด้านพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.) โครงการพัฒนาระบบสนับสนุนการทำงานเชิงพื้นที่เพื่อการแก้ไขปัญหาความยากจนแบบเบ็ดเสร็จและแม่นยำ
- <sup>2</sup> ข้อวิจารณ์ของ Vogel ในส่วนนี้เหมือนกับข้อวิจารณ์ของ Shana Russell (2018).
- <sup>3</sup> งานของ Federici ที่ถกเถียงเรื่องนี้อย่างกว้างขวางคือ Federici (2021a) หรือดูงานที่เขียนถึงกรอบคิดแบบมาร์กซิสต์อโตโนเมีย (autonomia marxist) ที่ให้ความสนใจกับประเด็นเรื่องการผลิตซ้ำทางสังคมซึ่งเขียนไว้อย่างละเอียดครบถ้วนได้ในแก่งกิจ (2560: 115-162)

## บรรณานุกรม

### ภาษาไทย

เก่งกิจ กิติเรียงลาภ. 2560. *Autonomia: ทุนนิยมความรู้ แรงงานวัตถุ และการปฏิบัติของส่วนรวม*, กรุงเทพฯ: Illuminations Editions.

### ภาษาอังกฤษ

Arruzza, C., Bhattacharya, T., Fraser, N. 2019. *Feminism for the 99%*. London: Verso.

Bohrer, A. 2018. "Intersectionality and Marxism: A Critical Historiography". *Historical Materialism* 26(2): 46-74.

Bohrer, A. 2019a. *Marxism and Intersectionality Race, Gender, Class and Sexuality under Contemporary Capitalism*. Bielefeld: Transcript Verla.

Bohrer, A. 2019b. "Response to Barbara Foley's "Intersectionality: Marxist Critique." *New Labor Forum* 28(3): 14-17.

Crenshaw, K. 1989. "Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics." *University of Chicago Legal Forum*, 1: 139-167.

Federici, S. 2012. *Revolution at Point Zero: Housework, Reproduction, and Feminist Struggle*. Oakland: PM.

Federici, S. 2018. *Witches, Witch-Hunting, and Women*. Oakland: PM.

Federici, S. 2019. *Re-enchanting the World: Feminism and the Politics of the Commons*. Oakland: PM.

- Federici, S. 2021a. *Caliban and the Witch: Women, the Body and Primitive Accumulation*. Milton Keynes: Penguin Random House UK.
- Federici, S. 2021b. *Patriarchy of the Wage: Note on Marx, Gender, and Feminism*. Oakland: PM.
- Ferguson, S. 2016. “Intersectionality and Social-Reproduction Feminisms: Toward an Integrative Ontology.” *Historical Materialism* 24(2): 38-60.
- Foley B. 2018. “Intersectionality: A Marxist Critique.” *Science & Society* 85(2): 269-275.
- Gimenez, M. 2018a. “Intersectionality: Marxist Critical Observations.” *Science & Society* 85(2): 261-269.
- Gimenez, M. 2018b. *Marx, Women, and Capitalist Social Reproduction: Marxist Feminist Essays*. Leiden: Brill.
- Glenn, E. 1985. “Racial Ethnic Women’s Labor: The Intersection of Race, Gender and Class Oppression.” *Review of Radical Political Economics* 17(4): 86-108.
- McNally, D. 2017. “Intersections and Dialectics: Critical Reconstructions in Social Reproduction Theory.” In T. Bhattacharya., *Social Reproduction Theory: Remapping Class, Recentering Oppression*. (pp. 94-111). London: Pluto Press.
- Russell, S. 2018. “Intersectionality: A Young Scholar Responds.” *Science & Society* 85(2): 287-291.
- Vogel, L. 2018. “Beyond Intersectionality.” *Science & Society* 85(2): 275-287.